

<https://doi.org/10.15407/eip2019.01.051>

УДК 330.354

JEL G32

Дульська І.В., канд. екон. наук

старший науковий співробітник

ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

ORCID 0000-0002-2657-8375

e-mail: i_dulska@i.ua

БЮДЖЕТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У РАМКАХ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджується бюджетне забезпечення цифровізації в рамках е-урядування в Україні. Встановлено, що оцінити реальний масштаб державних витрат на цифровізацію (інформатизацію) в рамках е-урядування на всіх бюджетних рівнях і напрямках досить складно, оскільки складові програми (загальнодержавні, галузеві, регіональні) виконуються багатьма органами виконавчої влади і місцевого самоврядування поряд із основними завданнями їхньої діяльності. Рівень доступності інформації для громадськості про витрачання бюджетних коштів в Україні міжнародні організації оцінюють як обмежений, прозорість – як недостатню, рівень е-урядування – як високий. Інтерфейси е-урядування та е-бюджету органів виконавчої влади та місцевого самоврядування не уніфіковані, здебільшого незручні для користувача, на офіційних сайтах подається обмежена, застаріла інформація. Брак прозорості витрачання бюджетних коштів знижує довіру широкої громадськості до державних інститутів.

Розглянуто вади організаційно-інституційного механізму забезпечення бюджетного фінансування е-урядування на підставі аудиторських висновків уповноважених державних органів. Встановлено, що Генеральний замовник виконання підпрограм Національної програми інформатизації – Державне агентство з питань е-урядування – не забезпечило належний рівень координації, контролю, системності і послідовності своєї діяльності, внаслідок чого важливих цілей щодо цифровізації не досягнуто. Хоча цілі цифровізації в рамках е-урядування в Україні декларуються як пріоритетні, це не підтверджується пріоритетним рівнем бюджетного фінансування. При реалізації регіональних програм інформатизації через недостатній контроль головних розпорядників бюджетних коштів допускається їх часткове виконання або навіть невиконання. Не вирішеним є питання визначення джерел фінансового забезпечення базових галузей соціальної сфери, зокрема щодо заходів з їх цифровізації, в рамках регіональної децентралізації. Запропоновано створити єдиний координуючий орган у сфері цифровізації, в тому числі е-урядування, рівня міністерства за прикладом багатьох зарубіжних країн¹.

К л ю ч о в і с л о в а : цифровізація, інформатизація, витрати бюджету на інформатизацію, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, бюджетні програми, аудит, електронне урядування, інтерфейс державних електронних сервісів, електронний бюджет, регіональні програми інформатизації

¹ Публікацію підготовлено за виконання НДР "Формування "розумної" спеціалізації в економіці України" (№ держреєстрації 0117U007701).

В Україні поглиблюється процес цифровізації (інформатизації – у попередній трактовці того ж явища, що відрізняється від цифровізації лише слабшим технологічним градієнтом і сильнішим організаційним) як насичення соціально-економічної системи інформаційно-комунікаційними (цифровими) технологіями (ІКТ), що суттєво змінюють усі сфери життєдіяльності людини і суспільства. У цьому процесі задіяні усі суб'єкти соціально-економічної системи – суспільство, держава, бізнес – відповідно до сфер своєї відповідальності, оскільки цифровізація значною мірою сприяє підвищенню інтенсивності суспільного виробництва, якості життя.

У цифровізації надзвичайно важливу функцію виконує держава, що шляхом впровадження цифрових технологій у роботу органів державної влади (ОДВ) сприяє налагодженню більш ефективної взаємодії між своїми підрозділами, з громадянами та бізнесом і забезпечує розвиток базових галузей, якими опікується держава. Проте оцінити реальний масштаб бюджетних витрат на цифровізацію цих сфер за усіма бюджетними рівнями і напрямками пересічному користувачу е-урядування практично неможливо, оскільки рівень оприлюднення інформації про них і координація цих витрат центральним органом виконавчої влади (ЦОВВ) є недостатніми.

Останніми роками у світі проводиться потужна та прогресивна політика щодо цифровізації усіх сфер, оскільки існує розуміння переваг цифровізації в забезпеченні прискорення соціально-економічного розвитку. Цьому значною мірою сприяє цифровізація державного управління (електронне (е-) урядування) та сфер відповідальності держави. Цим проблемам присвячено ряд зарубіжних досліджень – ООН [1], Єврокомісії [2] тощо. В Україні також ухвалено ряд керівних документів щодо цифровізації, таких як Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. [3], план її реалізації "Цифровий порядок денний – 2020" [4] та ін.

Те, що сфера е-урядування декларується як пріоритетна, не повною мірою підтверджується тим, що її фінансування здійснює велика кількість ЦОВВ і регіональних ОДВ (місцеві державні адміністрації, ДА), органів місцевого самоврядування (ОМС) – як прямо (називаючи це "цифровізацією" або "інформатизацією"), так і опосередковано (в рамках основної спеціалізації). Також мають місце серйозні прогалини у організаційно-інституційному забезпеченні державою всіх складових цифровізації е-урядування. Брак прозорості бюджетного фінансування цього важливого напрямку знижує довіру громадян до багатьох державних інститутів. Крім того, з активізацією регіональної децентралізації постає питання визначення джерел фінансового забезпечення заходів цифровізації базових галузей у регіонах.

Мета статті – оцінити ступінь пріоритетності та прозорості бюджетного фінансування заходів із впровадження е-урядування в Україні за різними рівнями і напрямками (загальнодержавний, регіональний, галузевий) та знайти прогалини організаційно-інституційного забезпечення державою впровадження е-урядування на рівні держави, регіонів і розробити пропозиції щодо їх усунення.

Важливими функціями держави у цифрових перетвореннях суспільного виробництва згідно з Концепцією розвитку е-урядування в Україні [5] є модернізація публічних послуг, розвиток ефективної взаємодії влади, громадян і бізнесу за допомогою цифрових технологій та е-урядування у базових галузях (рис. 1).

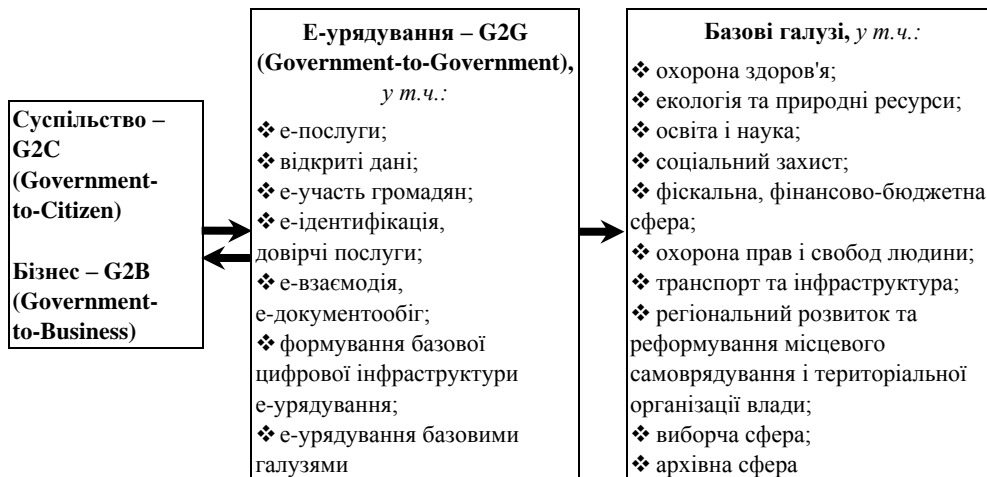

Рис. 1. Функції держави при впровадженні цифровізації у сфері е-урядування

Джерело: [5].

Однак, попри увагу держави до вирішення проблем е-урядування в Україні, значні обсяги фінансових ресурсів, які держава спрямовує на ці цілі, заходи усіх гілок влади часто залишаються фрагментарними, недостатньо системними і результативними. Це підтверджує відставання країни по ряду міжнародних рейтингів, особливо щодо тих їх частин, які характеризують роль держави як у процесі створення необхідних умов цифровізації, так і її використання. Так, за Індексом мережевої технологічної готовності World Economic Forum (WEF) у 2016–2017 рр. Україна посіла 64-те місце з 139-ти країн із показниками: 1) середовище (94-те місце) – політичне і регуляторне (113-те), бізнес- та інноваційне (67-ме); 2) готовність (30-те) – інфраструктура (51-ше), доступність (6-те), навички (33-те); 3) використання (88-ме) – індивідуальне (76-те), бізнесом (63-те), урядом (114-те); 4) вплив (69-те) – економічний (59-те), соціальний (75-те) [6]. За Індексом розвитку ІКТ International Telecommunication Union (ITU), що оцінює показники доступу до ІКТ, використання та навичок роботи з ним, Україна посіла 79-те місце з 140 країн у 2017–2018 рр. [7]. Це негативно впливає на рівень глобальної конкурентоспроможності країни, попри позитивну динаміку: 81-шу позицію України в рейтингу WEF 2018 р. проти 85-ої у 2017 рр. [8]. Україна погіршила позиції за Індексом розвитку е-урядування EGDI (E-Government Development Index) ООН у 2016–2018 рр., тоді як ряд пострадянських країн перебувають серед лідерів розвитку е-урядування з різною динамікою (табл. 1).

І це тоді, коли е-урядування зазначено важливим напрямом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо зобов'язань України із співробітництва з розвитку інформаційного суспільства (глава 14) у сфері використання ІКТ приватними особами, бізнесом та адміністративними органами, між ними (G2C, G2B, G2G) шляхом розвитку локальних ресурсів Інтернет і впровадження онлайн-послуг, зокрема е-бізнесу, е-уряду, е-охорони здоров'я та е-освіти тощо.

Таблиця 1

**Рейтинг індексу е-урядування (EGDI) ООН пострадянських країн,
із 193 країн світу (максимум = 1)**

Рейтинг		Країна	Рівень EGDI-2018	EGDI	У т.ч. за складовими:			Рівень доходу	ВВП на душу населення, дол. США
2018	2016				OSI	ТІ	НСІ		
16	13	Естонія	дуже високий	0,85	0,90	0,76	0,88	високий	19840
32	35	Російська Федерація	дуже високий	0,80	0,92	0,62	0,85	середньо високий	10608
38	49	Білорусь	дуже високий	0,76	0,74	0,69	0,87	середньо високий	5760
39	33	Казахстан	високий	0,76	0,87	0,57	0,84	середньо високий	8840
57	45	Латвія	високий	0,70	0,67	0,62	0,81	високий	15547
40	23	Литва	дуже високий	0,75	0,80	0,63	0,83	високий	16730
60	61	Грузія	високий	0,69	0,69	0,54	0,83	середньо низький	4098
69	65	Молдова	високий	0,66	0,77	0,48	0,73	середньо низький	2279
70	56	Азербайджан	високий	0,66	0,73	0,51	0,74	середньо низький	4140
81	80	Узбекистан	високий	0,62	0,79	0,33	0,74	середньо низький	1490
82	62	Україна	високий	0,62	0,57	0,44	0,84	середньо низький	2582
87	87	Вірменія	високий	0,59	0,56	0,47	0,75	середньо низький	3860
91	97	Киргизстан	високий	0,58	0,65	0,34	0,76	середньо низький	1143
131	139	Таджикистан	середній	0,42	0,34	0,23	0,70	середньо низький	823
147	140	Туркменістан	середній	0,37	0,13	0,30	0,66	середньо високий	6642

Примітка. Розраховується на базі даних ООН, ІТУ та ЮНЕСКО. У т.ч.:

OSI (online-service) – індекс якості онлайн-обслуговування: порталів держпослуг, веб-сайтів міністерств освіти, праці, соцзабезпечення, охорони здоров'я, фінансів, охорони довкілля;
ТІ (telecommunication infrastructure) – індекс якості телекомунікаційної інфраструктури: кількості користувачів Інтернету; абонентів стаціонарних, мобільних телефонних мереж; активних абонентів мобільних і стаціонарних мереж широкопasmового доступу до Інтернету (ШСД);
НСІ (human capital) – індекс якості людського капіталу: грамотності дорослого населення; учнів навчальних закладів; тривалості навчання в школі.

Джерело: [1].

Національна програма інформатизації (НПІ) [9] та її складові (державні, галузеві, регіональні програми та проекти інформатизації) – важливі інструменти е-урядування. Їх завдання – формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації сфери; застосування та розвиток сучасних ІКТ у всіх сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності ОВВ, ОМС; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання ІКТ; формування та підтримка ринку ІКТ-продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Повноваження з координації виконання складових НПІ, моніторингу у сфері інформатизації, забезпечення методологічної, нормативно-правової, інформаційної та організаційної підтримки процесів формування та виконання НПІ покладено на Генерального замовника НПІ – Державне агентство з питань е-урядування (ДАЕУ). Однак через хронічне недофінансування з 96 запланованих на 2008–2010 рр. проектів інформатизації було виконано лише 38 (40%) [10]. Аналіз результатів виконання 13 бюджетних програм (БП) десяти ЦОВВ, замовників НПІ, засвідчили брак сучасної комп'ютерної техніки, ліцензійного програмного забезпечення (ПЗ), типових систем е-документообігу, інтерфейсів. Як наслідок, не забезпечено належної прозорості діяльності ЦОВВ, частина їх веб-сайтів не відповідає вимогам до наповнення. Крім того, жоден із заходів третього етапу завдань Концепції розвитку е-урядування в Україні [5], який мав завершитися до 2015 р., не було виконано: не створено об'єднаних веб-порталів ЦОВВ, єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури ОВВ та ОМС, єдиного веб-порталу е-урядування, Національного депозитарію е-інформаційних ресурсів.

Державна аудиторська служба у 2012 р. встановила низку причин, через які інформатизація в Україні у 2008–2011 рр. перетворилася на значною мірою безсистемний процес: 1) несвоєчасне оновлення нормативної бази, неузгодженість підготовки ЦОВВ законопроектів з інформатизації без погодження з ДАЕУ, внаслідок чого поза увагою залишилися важливі питання взаємодії державного і приватного секторів – інвестиції, конкурентне середовище розробки ПЗ з відкритим кодом тощо; 2) обмежене фінансування НПІ призвело до неповного виконання важливих проектів, не дало очікуваного ефекту – не була розроблена і впроваджена система індикаторів розвитку інформаційного суспільства та стандартів ІКТ, ЦОВВ не запровадили уніфікованих систем е-документообігу та е-цифрового підпису; 3) розпорядники бюджетних коштів на інформатизацію часто здійснювали проекти за межами НПІ, що погіршило їх координацію; 4) основну роль при визначенні належності БП до сфери інформатизації при формуванні проектів НПІ відіграє Мінфін, який аналізує бюджетні запити розпорядників коштів Держбюджету на інформатизацію, після чого доводить ДАЕУ перелік БП – складових НПІ,

однак у рамках БП поза НПП не всі кошти спрямовуються на інформатизацію. Так, більшість проектів щодо інформатизації виконується без погодження з ДАЕУ, їх фінансування може перевищувати обсяги за НПП. Це призводить до нерівномірного фінансування інформатизації в галузях, що ставить ЦОВВ у нерівні умови. Таким чином розроблялися різні псевдосистеми документо-обігу в ЦОВВ та ОМС.

Проте і надалі бюджетні призначення для ДАЕУ розпорядженнями Кабміну продовжували передаватися іншим виконавцям. Крім того, згідно з висновками Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету ДАЕУ на е-урядування та НПП за 2015 р. – 9 місяців 2018 р. [11], витрати за БП ДАЕУ та НПП здійснювалися з численними порушеннями бюджетного законодавства: головні розпорядники не забезпечили обґрунтованого планування коштів та ефективного управління ними, показники бюджетних запитів за БП не обґрунтовувалися, витрати не контролювалися. У 2017–2018 рр. ДАЕУ не витратило 200,5 млн грн бюджетних коштів БП, які передано іншим ОВВ без відповідних обґрунтувань; витрачено не передбачених тематичними планами 115,7 млн грн; державні підрядники не подали ДАЕУ звіти про виконання проектів на 19,2 млн грн за 2017 р., неефективно витрачено 62,9 млн грн, з них 53,7 млн грн – через недосягнення результатів, зазначених у паспортах БП на 2015–2017 рр., 9,2 млн грн – через те, що не відбувся запуск системи е-взаємодії державних е-інформаційних ресурсів. Унаслідок незатвердження тематики прикладних НДДКР і порушення правил їх формування необґрунтовано витрачено 19,7 млн грн. Через незаконні управлінські рішення ДАЕУ 8,3 млн грн витрачено за договорами, укладеними з порушенням законодавства про публічні закупівлі. Авторські права на об'єкти інтелектуальної власності на 38,0 млн грн не передано замовнику. Цей аудиторський висновок було спрямовано до Верховної Ради, Кабміну, Генпрокуратури України. Наслідком таких недоліків діяльності ДАЕУ стало суттєве скорочення його фінансування в держбюджеті 2019 р. (табл. 2).

Зазначимо, що питома вага витрат держави через ЦОВВ, що безпосередньо займаються питаннями цифровізації, є незначною порівняно з ЦОВВ, які відповідають за сектори, що мають пріоритетне бюджетне фінансування, – культури, обслуговування ЦОВВ, аграрний та інфраструктурний (див. табл. 2).

Водночас з ДАЕУ майже всі ЦОВВ, ОМС здійснюють БП, пов'язані з цифровізацією, у межах сфери своєї відповідальності. Так, МОЗ у 2018 р. виконувало БП "Керівництво у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування", паспорт якої багаторазово перероблявся: від 27.10.2018 р. передбачалося придбання 530 од. комп'ютерного та периферійного обладнання на 211,0 млн грн, від 21.12.2018 р. – 552 од. оргтехніки, 22 серверних платформ, 150 офісних пакетів, 980 ліцензій для користувачів на 148,0 млн грн, середньою вартістю 21,5; 34,2; 9,7 та 1,7 тис грн для Національної служби охорони здоров'я в рамках першого етапу медичної реформи [15]. На рівні регіону, наприклад, виконується обласна програма "Здоров'я Київщини" на

2018–2020 рр. – на суму в 1,9 млрд грн з елементами цифровізації, на яку з державного, обласного та інших місцевих бюджетів планується витратити, відповідно, 510,0; 1189,5 та 161,5 млн грн [16].

Таблиця 2

Обсяг і структура витрат Державного бюджету на ЦОВВ у 2017–2019 рр.

ЦОВВ	млн грн			%		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Державний бюджет, з нього:	841402,8	991930,7	1112130,0	100,0	100,0	100,0
Державне агентство з питань е-урядування	249,0	151,5	48,4	0,03	0,02	0,00
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації	61,6	97,3	86,6	0,01	0,01	0,01
Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації	2027,9	2338,5	2925,4	0,24	0,24	0,26
Міністерство інформаційної політики	261,8	862,1	5456,4	0,03	0,1	0,5
Міністерство культури	4282,8	6420,8	6989,8	0,5	0,6	0,6
Державний комітет телебачення і радіомовлення	1473,5	863,0	1097,9	0,2	0,1	0,1
Нацрада з питань телебачення і радіомовлення	47,6	104,9	124,9	0,01	0,01	0,01
Державне агентство з питань кіно	516,0	520,7	521,2	0,06	0,05	0,05
Український інститут національної пам'яті	26,7	62,9	127,3	0,00	0,01	0,01
Державна спеціальна служба транспорту	498,0	564,7	801,3	0,06	0,06	0,07
Міністерство аграрної політики та продовольства	9442,3	12075,7	13858,1	1,1	1,2	1,3
Міністерство інфраструктури	916,9	3234,4	3050,6	0,1	0,3	0,3
Державне агентство інфраструктурних проектів	2,0	10,6	2106,6	0,00	0,00	0,2
Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру	1108,8	1902,3	1705,3	0,1	0,2	0,2

Джерело: [12–14].

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру в 2016 р. (це найбільш актуальний доступний звіт про виконання БП на сайті цього ЦОВВ) виконувала БП "Проведення земельної реформи" [17] на 44,8 млн грн, з якої на ведення Державного земельного кадастру (створення, супровід ПЗ, збереження та захист даних) витрачено 23,7 млн грн тощо. На рівні регіону виконується "Програма проведення інвентаризації та нормативної грошової оцінки земель у Київській області на 2017–2020 рр." з елементами цифровізації – на 7,5 млн грн за рахунок обласного бюджету [16]. З огляду на те, що згідно зі статистикою сайту відомства, в земельному кадастрі зареєстровано менше 20% усіх державних земель, коштів, що виділяються на цифровізацію цієї сфери недостатньо.

Отже, з інформацією про БП можна ознайомитися на офіційних сайтах ЦОВВ, ДА, ОМС. Їх інтерфейси не уніфіковані, здебільшого незручні: на сайтах подекуди розміщено скани оригіналів поганої якості, декілька варіантів паспортів БП, часто інформація застаріла, оригінали (з печатками, підписами) альбомного формату розміщуються вертикально, тому без скачування їх складно вивчати, немає зведеного переліку БП ЦОВВ, назва файлів нерідко не відображає змісту БП, відсутній їх архів. Інформація про прозорість заку-

півель несистематизована і може містити сотні сторінок із системи е-закупівель. На офіційних сайтах окремих ЦОВВ не розміщено інформацію про БП, які вони виконують (ДФС, МВС, Національна поліція).

Якщо загальнодержавний, обласний, районний рівень бюджетного процесу є достатньо прозорим, то на рівні сілрад і майже 900 ОТГ це не так, зокрема через недостатній рівень проникнення ШСД, особливо в сільській місцевості (рис. 2а, 2б), при тому, що швидкість його не визначена, адже Держстат обліковує як ШСД доступ до Інтернету зі швидкістю 10–100 Мбіт/с разом, а не окремо по діапазонах, як у ЄС.

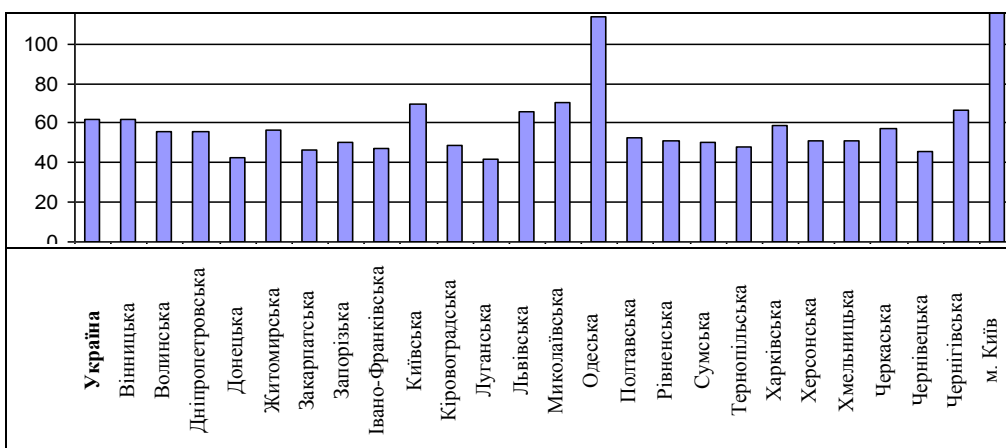

Рис. 2а. Кількість абонентів ШСД в Україні за 9 міс. 2018 р. на 100 осіб

Джерело: [18].

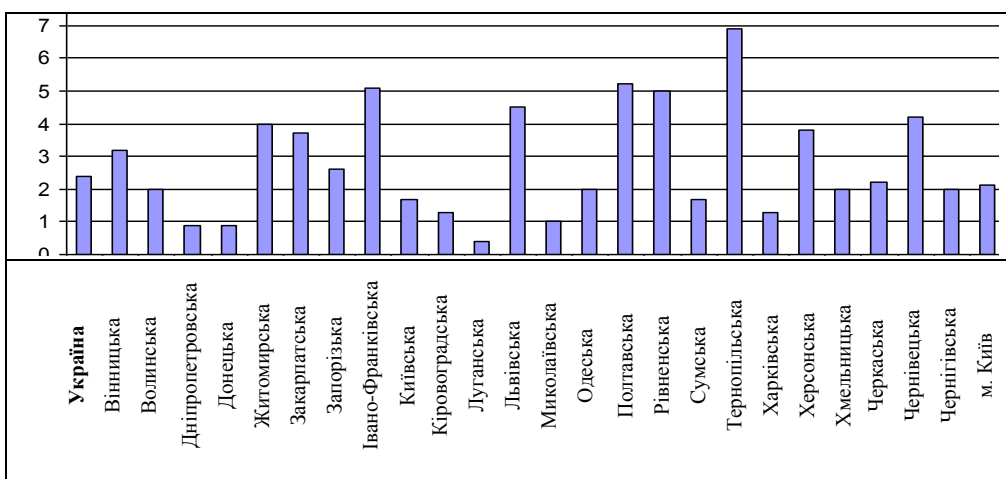

Рис. 2б. Кількість абонентів ШСД у сільській місцевості в Україні за 9 міс. 2018 р. на 100 осіб

Джерело: [18].

Щоправда, ряд ОТГ уже має свої сайти, наприклад, Глибоцька селищна ОТГ Чернівецької області. На її сайті можна ознайомитися із видами місцево-

го бізнесу, БП, заходами з енергоефективності, соціально-економічним розвитком, побачити картинку в реальному часі з дев'яти веб-камер, розташованих у селищі.

Крім того, попри те, що Мінфін запустив портал Spending.gov.ua, щоб зробити прозорою інформацію про фактичний стан витрат розпорядників публічних коштів та їх контрагентів (договори, додаткові угоди, специфікації, акти, предмети публічних контрактів, їх вартість), наприклад, для аналізу попиту бюджетних установ, договорів, трансакцій, чинний класифікатор видатків бюджету не дає змогу відслідковувати витрачання коштів на цілі цифровізації (придбання оргтехніки включено до розділу "Придбання обладнання, предметів довгострокового користування"). Ця ситуація потребує виправлення.

Отже, різного роду БП, які тією чи іншою мірою стосуються цифровізації, виконує значна кількість різних ЦОВВ, ОБВ, ДА, ОМС, тому для отримання повної картини необхідна професійна копінтка робота з їх поточної інвентаризації, отримання інформації від профільних відомств для аналізу, прогнозу. Також доцільно професійно вивчати ступінь наявності у ОМС різного рівня, зокрема ОТГ, офіційних сайтів, якість їх інтерфейсів та контенту.

Сервіси е-бюджету є важливою складовою е-урядування. Незалежна група International Budget Partnership досліджує їх якість і повноту за Індексом відкритості бюджету (Open Budget Index – OBI) за методикою МВФ, ОЕСР щодо показників доступності для громадян вісьмох ключових бюджетних документів, ступеня повноти та релевантності їх даних і оцінює їх за 100-бальною шкалою. В Україні в 2015 р. OBI – 46, у т.ч. щодо складових: 1) участь громадянського суспільства в бюджетному процесі низька – 23; 2) законодавче регулювання бюджету суттєве – 79; 3) контроль вищими органами аудиту високий – 83. Динаміку OBI України в 2008–2017 рр. подано в табл. 3 [19].

Таблиця 3

Динаміка Індексу відкритості бюджету в Україні (OBI) в 2008–2017 рр.

Шкала доступності інформації про бюджет		Прозорість бюджету	Індекс відкритості бюджету в Україні, бали зі 100 можливих				
81–100	Висока		Достатня	2008	2010	2012	2015
61–80	Суттєва	Недостатня					
41–60	Обмежена						
21–40	Низька						

Джерело: [19].

Заходи цифровізації в рамках е-урядування частково фінансуються за рахунок державних кредитів. Так, у 2017–2018 рр. МБРР кредитував важливі соціальні проекти з елементами цифровізації (табл. 4).

Так, за проектом "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей" частково фінансувалися заходи із впровадження системи e-health у восьми пілотних регіонах (Дніпропетровській, Полтавській, Рівненській, Вінницькій, Волинській, Львівській, Закарпатській і Запорізькій областях). На діаграмах на рис. 3а, 3б показано частку та обсяг витрат на цифровізацію у структурі витрат [20].

Таблиця 4

**Окремі соціальні проекти з елементами цифровізації,
профінансовані за рахунок кредиту МБРР, млн грн**

Проекти	2015	2016	2017	2018
Проект "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей", загальний обсяг кредиту – 214,7 млн дол. США. Угода набула чинності 15.06.2015 р.				
1. Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	33,0	33,2	150,0	235,0
2. Субвенція з державного бюджету місцевим на реформування регіональних систем охорони здоров'я	129,7	179,7	1500,0	1745,8
Проект "Модернізація системи соціальної підтримки населення України", загальний обсяг кредиту – 300 млн дол. США. Угода набула чинності 09.10.2014 р., дата завершення – 01.10.2020 р.				
Модернізація системи соціальної підтримки населення України	274,7	274,7	471,1	151,5

Джерело: [20, 21].

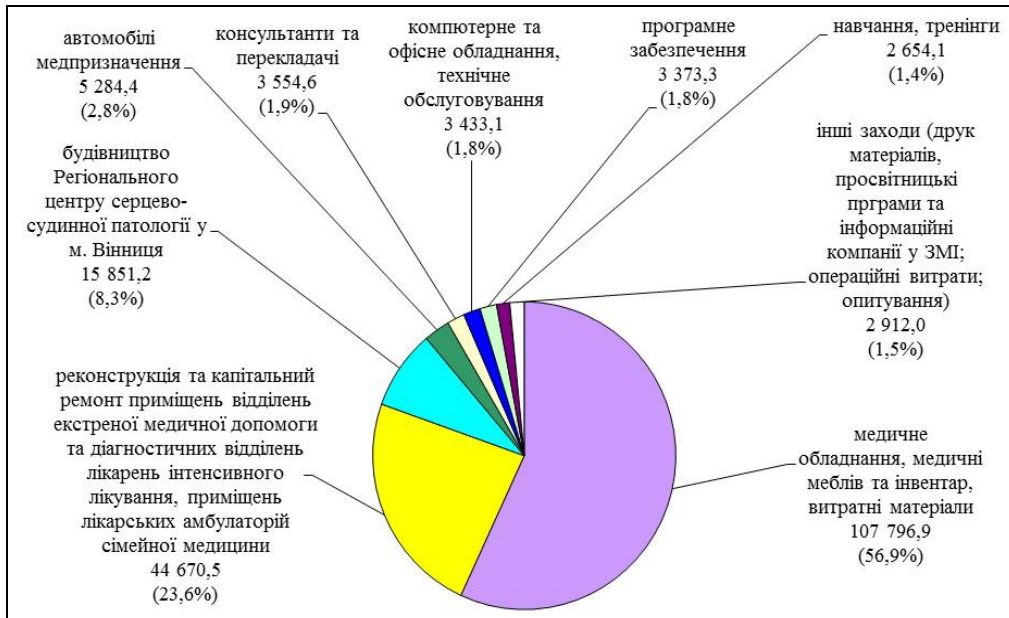

Рис. 3а. Структура використання коштів субвенції спільного з МБРР проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей" у 2015–2017 рр. та січні–вересні 2018 р. за напрямками, тис. дол. США

Джерело: [18–20].

Метою проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України", що здійснює Мінсоцполітики за сприяння МБРР, зокрема з цифровізації в рамках е-урядування, є підвищення ефективності адміністрування соціальних виплат та послуг шляхом запровадження інформаційної системи управління та інтеграції даних про виплати і послуги в єдиній інформаційно-аналітичній системі соціального захисту населення (ІАССЗН), яка охоплюватиме усі місцеві органи та установи соціальної сфери (див. табл. 4, рис. 4) [21].

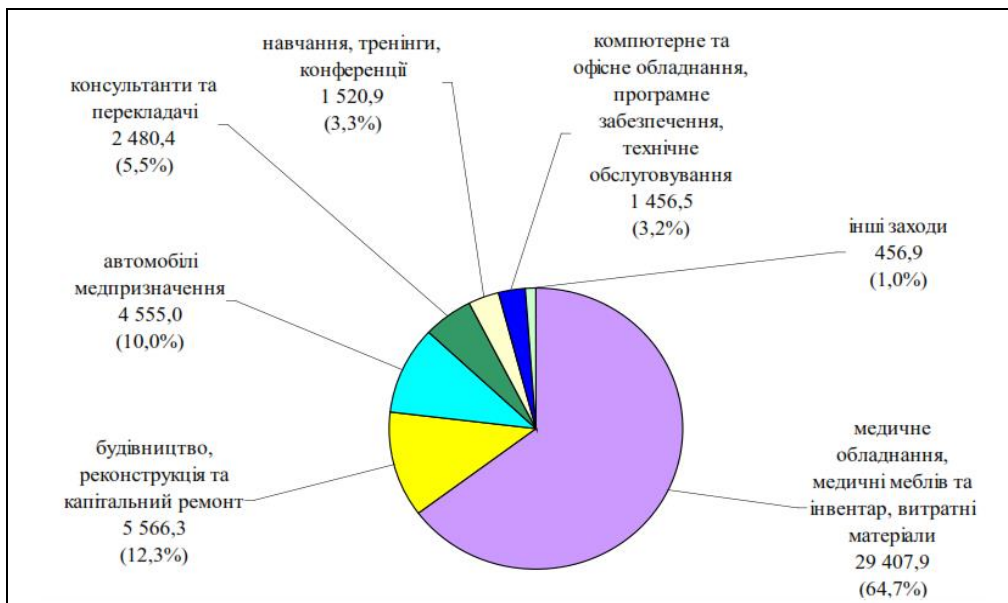

Рис. 3б. Структура використання коштів субвенцій місцевим бюджетам спільного з МБРР проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей" у 2015–2017 рр. та січні–вересні 2018 р., тис. дол. США

Джерело: [20].

Рис. 4. Використання коштів позики за напрямками спільного з МБРР проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України" в 2016–2017 рр.

Джерело: [21].

Аудит програми виявив такі проблеми: 1) на момент аудиту (5.07.2018 р.) рівень використання коштів становив 31,5% суми позики, найбільша частка фактичних видатків спрямована на заходи інформатизації (2016–2017 рр. – 38,3–38,5%), тоді як касові видатки (профінансовані через структури Держказначейства) на ці цілі були найменшими (у 2016–2017 рр. – 1,8–14,7%);

2) не забезпечено виконання завдань напряму "Удосконалення адміністрування допомоги та послуг" щодо ІАССЗН, на яку передбачено 52,0 млн дол. США (з них на обладнання та стандартне ПЗ – 35 млн дол. США), обладнання перебуває на консервації, на запит щодо його використання в регіонах інформацію про наявність обладнання без відомостей про використання отримано від вісьмох областей (до відома, у рамках попереднього проекту Світового банку на ІАССЗН уже неефективно витрачено 52 млн дол. США); 3) обладнання центрів обробки даних (ЦОД) не відповідає проектній документації, їх обслуговування та експлуатація неможливі, тому що сервери не мають чинного сервісного контракту від виробника, термін дії ліцензій на ПЗ закінчився. Не уведено в експлуатацію обладнання на 22,1 млн грн та нематеріальних активів на 3,1 млн грн (ПЗ ІАССЗН), "Е-черга", "Інформаційні термінали" [21].

Окремі структури е-урядування були створені за рахунок коштів іноземних інвесторів або донорів. Так, у 2015 р. ДП "Зовнішторгвидав України" Мін-економіки та торгівлі (МЕРТ) безкоштовно отримало у користування від ГО "Трансперенсі Інтернешнл Україна" об'єкти інформаційно-аналітичної системи (ІАС) Prozoogo відповідно до договору про надання невиключної ліцензії на ПЗ та прав на торгову марку. Тобто майнові права на ІАС, його модифіковані об'єкти і доопрацювання, передані ГО в 2016 р. (інтерфейс центральної бази даних (ЦБД) для забезпечення роботи модулів органу оскарження, по роботі з договорами, переговорної процедури закупівлі для потреб оборони, конкурентного діалогу, переговорної процедури, Document Service та інтеграції ЄДР; зміни у програмному коді, архітектурі та функціоналі архівування ЦБД, процедури відкритих торгів із закупівлі енергосервісу), є його власністю. Крім того, ЦБД ІАС Prozoogo та її складові до березня 2018 р. розміщувалися на серверах Amazon Web Services у США. А це не відповідає вимогам щодо захисту подібних систем в Україні. Критично необхідні для ІАС телекомунікаційні послуги оплачує Фонд "Євразія", акредитований в Україні як виконавець проекту міжнародної технічної допомоги "Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах (TAPAS)" згідно з Угодою між урядами України і США про гуманітарне і техніко-економічне співробітництво.

Якщо в 2015 р. ДП отримало 2,9 млн грн збитків, то у 2016–2017 рр. та першому півріччі 2018 р. – чистого прибутку, відповідно, 23,6; 11,2 та 1,9 млн грн. До держбюджету за цей період сплачено 76,7 млн грн податкових і неподаткових платежів (податок на прибуток, ПДВ, 75% чистого прибутку, екологічний податок, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір тощо), відповідно, 23,4; 41,3 та 12 млн грн [22]. Надходження від е-урядування закупівель держава могла би цільовим способом використовувати на подальшу цифровізацію сфери.

Крім міністерств і відомств, проекти цифровізації на регіональному рівні співфінансує Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), чий кошторис у 2017–2019 рр. становив, відповідно, 3,5; 6,0 і 1,0 млрд грн. Так, із 559 поданих у 2018 р. до ДФРР проектів у сфері охорони здоров'я, з яких вісім були із цифровізації та впровадження е-health у заклади охорони здоров'я (ЗОЗ), спів-

фінансовано один на 787,5 тис. грн (від місцевого бюджету – 337,5 тис. грн), решту проектів відхилено; у 2019 р. із 491 поданих – шість проектів з цифровізації, з яких не співфінансовано жодного. У 2015–2019 рр. до ДФРР подано 136 запитів на проекти створення Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), у т.ч. 36 – від ОТГ, із загалу регіональною комісією відібрано та затверджено Кабміном 33 з обсягом фінансування від ДФРР – 326,6 млн грн, від місцевих бюджетів, у т.ч. ОТГ, – 63,6 млн грн. Тобто механізм селекції ДФРР проектів є недостатньо прозорим.

Регіони України розробляють та здійснюють здебільшого трирічні програми інформатизації (на рівні області, районів області, ОТГ), які співфінансуються у межах коштів з Державного та відповідних місцевих бюджетів, з інших джерел, не заборонених законодавством (наприклад, коштів донорів, технічної допомоги тощо), показники програм затверджуються одразу або формуються щорічно, зважаючи на бюджетну ситуацію (табл. 5).

Таблиця 5

**Обсяг фінансування регіональних програм інформатизації
в 2017–2019 рр., млн грн**

Регіон	2017	2018	2019	2020	Разом
Вінницька	затверджується по районах області				
Волинська	3,8	2,0	2,0		7,9
Дніпропетровська	70,4	71,0	64,5		205,9
Донецька	-	-	-	-	-
Житомирська	1,8	1,7	0,5		4,0
Закарпатська	-	2,6	3,1	3,3	8,9
Запорізька	затверджується по районах області				
Івано-Франківська	затверджується по районах області				
Київська	5,3	5,0	5,0	5,0	20,4
Кіровоградська	2,3	*	*		*
Луганська	...	-	-	-	-
Львівська		10,0	*	*	*
Миколаївська	затверджується по районах області				
Одеська	...	4,4	7,6	5,6	37,5
Полтавська	затверджується по районах області				
Рівненська	1,6	2,1	1,1		4,8
Сумська	затверджується по районах області				
Тернопільська	0,5	0,5			1,5
Харківська	...	33,8	32,0	32,8	98,7
Херсонська	затверджується по районах області				
Хмельницька	1,5	*	*	*	*
Черкаська	затверджується по районах області				
Чернівецька	затверджується по районах області				
Чернігівська	...	2,2	2,2	2,5	6,9
м. Київ	22,5	11,0	26,5	*	

* Заходи з реалізації, обсяги та джерела фінансування програм інформатизації уточнюються щорічно при затвердженні або внесенні змін до державного та місцевих бюджетів на відповідний рік.

Джерело: відкрита інформація з офіційних сайтів обласних та районних держадміністрацій, обласних та районних рад, ОТГ.

Регіональні програми затверджуються ОМС та ОБВ і мають характер законодавства, тому їх невиконання через недостатній контроль головних розпорядників бюджетних коштів є неприпустимим. Так, наприклад, у звіті про

результати виконання обласної програми інформатизації на 2017–2020 рр. "Е-Київщина" за 2017 р. констатоване її виконання на 0%, за перше півріччя 2018 р. – на 3% плану, в 2018 р. – на 59,9% (бюджет Київщини – на 63,9%). Водночас високий ступінь виконання спостерігався щодо обласних програм розвитку фізкультури, спорту, національно-патріотичного виховання, театру, музичного мистецтва, ЗМІ. Подальшому розвитку е-урядування сприяє високий ступінь виконання в 2018 р. київських обласних програм інвентаризації та нормативної грошової оцінки земель (99,3%), створення ГІС містобудівного кадастру та моніторингу (99,5%), смарт-транспорту (інтелектуальної транспортної системи) (99,6%). Водночас не виконувалася Київська обласна цільова програма "Впровадження Єдиної соціальної картки мешканця Київщини", а Київська обласна комплексна програма "Здоров'я Київщини" виконана лише на 34,3%, внаслідок чого кошти медичної субвенції значною мірою не використано та повернуто.

Згідно зі звітом аудиту Державної аудиторської служби [16], залишок невикористаних субвенцій до бюджету Київщини на 1.01.2018 р. становив 552,2 млн грн, за дев'ять місяців 2018 р. – 937,8 млн грн, або 9,1% отриманих субвенцій з урахування залишку на початок року. Найбільшими залишками невикористаної субвенції за загальним фондом у 2017 р. відзначилася освітня субвенція – 172,1 млн грн та спецфонд субвенції на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості – 200,5 млн грн. Не виконувалися видатки на утримання ФАПів (62,4% плану в 2016 р.). Водночас місцевими бюджетами за дев'ять місяців 2018 р. на депозитах було розміщено залишків коштів на суму 890,9 млн грн.

У структурі видатків, наприклад, по галузі "Охорона здоров'я", за чинною економічною класифікацією в 2016–2017 рр. фіксувалися видатки на оплату праці (68–73%), медикаменти, перев'язувальні матеріали (12–10%), комунальні послуги, енергоносії (11–9%), продукти харчування (2–2,1%), інші (7,0–5,9%).

На часі окремо відобразити видатки на цифровізацію, адже без них неможливо вибудувати сучасну медицину, освіту, необхідно передбачити субвенції на ці цілі та механізм перетікання до них коштів невикористаних субвенцій. Адже, за даними МЕРТ, на 1.01.2018 р. 99,1% ЗОЗ і 53,3% шкіл не мали ШСД [4].

Необхідно розробити механізми співфінансування цифровізації державою ОМС рівнів сільрад, ОТГ, як це практикується в ЄС при прокладанні мереж ШСД т.зв. "останньої милі" до громад, що зазнали невдач ринку [2].

Головою ДАЕУ до Верховної Ради подано законопроект "Про внесення змін до Закону України "Про Національну програму інформатизації" від 04.10.2018 р. № 9166, що актуалізує термінологію понять сфери, визначає пріоритетні напрями політики інформатизації в Україні. Також за Генеральним державним замовником НПІ (ДАЕУ) пропонується законодавчо закріпити функції координації – погодження, планування, експертизи усіх підпрограм (галузевих, регіональних програм та проектів інформатизації; програм та проектів інформатизації ОМС, інших програм і завдань (проектів) інформа-

тизації, що реалізуються в інтересах ОДВ та ОМС). Виникає запитання: що заважало ДАЕУ здійснювати таку координацію за чинним законодавством?

З липня 2018 р. в Україні до наявних додався ще один консультативно-дорадчий орган з координації процесу цифровізації в Україні – Координаційна рада з цифрової економіки при МЕРТ, у складі якого планується декілька секторальних робочих груп із розроблення законодавчих ініціатив, аналітичних досліджень ІКТ, телекому, цифрової інфраструктури, громадської безпеки, цифрового фінтеху, безготівкових розрахунків, розвитку smart-city, креативних індустрій, експорту ІКТ-послуг, цифровізації освіти, охорони здоров'я, науки, Інтернету речей, індустрії 4.0, цифрового землеробства. Як з'єднувальна ланка між державою і бізнесом вона виконуватиме корисну роль. Проте з держави ніхто не знімає її зобов'язань щодо бюджетного забезпечення цифровізації у сфері е-урядування.

Висновки

Для збільшення ефективності бюджетних витрат на цифровізацію в рамках е-урядування в Україні необхідно з усіх наявних координуючих, регулюючих і консультативно-дорадчих органів у сфері цифровізації створити єдиний (як у практиці зарубіжних країн, наприклад, Австралії, Польщі, Таїланду, Шрі-Ланки тощо) – рівня міністерства, щоб уникнути дублювання одних функцій та невиконання інших. Цьому органу слід передати повноваження у сфері інвентаризації програм та проектів усіх суб'єктів процесу, що прямо та опосередковано стосуються інформатизації (цифровізації), організувати широкі обговорення проблем сфери, відслідковувати паралельність окремих галузевих розробок різних ОВВ за бюджетні кошти, розробити і запровадити нові класифікатори бюджетних видатків, які окремо відбивають витрати на інформатизацію, уніфікувати структури та інтерфейси сервісів е-урядування та е-бюджету, на законодавчому рівні підняти питання внесення змін до законодавства щодо спрямування коштів невикористаних субвенцій до місцевих бюджетів на цілі цифровізації та запровадити цільові субвенції цифровізації регіонального розвитку, розподілити сфери відповідальності держави, громад, бізнесу при визначенні джерел фінансування заходів цифровізації в регіонах, підвищити відповідальність розпорядників бюджетних коштів на цифровізацію у регіонах.

Щодо перспектив подальших досліджень необхідно розробити науково-методичний супровід єдиної координуючої державної установи з цифровізації.

Список використаних джерел

1. UN E-Government Survey 2018 / UN. New York, 2018. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/documents/un/2018-survey/e-government%20survey%202018_final%20for%20web.pdf
2. Digital Public Services / European Commission. 2018. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-public-services-scoreboard>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр." від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalenny>

4. Проект "Цифровий порядок денний – 2020" / Hi Tech Office Ukraine. URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/digital_agenda_ukraine-v2__1_
5. Розпорядження Кабінету Міністрів "Про схвалення Концепції розвитку е-урядування в Україні" від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124>
6. The Global Information Technology Report 2016. URL: <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/networked-readiness-index/>
7. ICT Development Index 2017 / ITU. URL: <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>
8. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / World Economic Forum. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
9. Закон України "Про Національну програму інформатизації" від 4.02.1998 р. № 74/98-ВР (остання редакція від 02.12.2012 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=74%2F98-%E2%F0>
10. "Про ефективність використання коштів на Національну програму інформатизації" / Державна аудиторська служба. 12.04.2012 р. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/84462>
11. Звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Державним агентством з питань е-урядування на е-урядування та Національну програму інформатизації. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758622/Zvit_32-5_2018.pdf?subportal=main
12. Закон України про Державний бюджет 2017 р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-viii>
13. Закон України про Державний бюджет 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
14. Закон України про Державний бюджет 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>
15. Паспорт бюджетної програми Міністерства охорони здоров'я та Національної служби здоров'я "Керівництво у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування" від 29.05.2018 р. URL: http://nszu.gov.ua/storage/files/1_1547740135.pdf
16. Звіт про результати державного фінансового аудиту місцевих бюджетів на території Київської області за період з 1 січня 2016 р. по завершений звітний період 2018 р. від 11.12.2018 р. № 08-22/5. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=144956>
17. Звіт про виконання Паспорту бюджетної програми Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру "Проведення земельної реформи" на 1.01.2017 р. URL: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%823.pdf>
18. Стан і розвиток зв'язку за 9 місяців 2018 р. / Держстат України. Київ, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
19. Open Budget Survey 2017 / International Budget Partnership. URL: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/>
20. Звіт про результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів з виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей". URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758798/Zvit_32_3_2018.pdf?subportal=main
21. Звіт про результати аудиту ефективності впровадження проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України", що підтримується коштами МБПП. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757686/Zvit_23-4_2018.pdf?subportal=main
22. Звіт про результати аудиту ефективності використання та розпорядження майном ДП "ПРОЗОППО", що має фінансові наслідки для державного бюджету. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758677/Zvit_30-4_2018.pdf?subportal=main

Надійшла до редакції 14.02.2019 р.

*Дульская И.В., канд. экон. наук
старший научный сотрудник
ГУ "Институт экономики и прогнозирования НАН Украины"*

БЮДЖЕТНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ В РАМКАХ Е-ПРАВИТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Исследуется бюджетное обеспечение цифровизации в рамках е-правительства в Украине.

Установлено, что оценить реальный масштаб государственных расходов на цифровизацию (информатизацию) в рамках е-правительства на всех бюджетных уровнях и направлениях сложно, поскольку составляющие ее программы (общегосударственные, отраслевые, региональные) осуществляются многими органами исполнительной власти и местного самоуправления наряду с основными задачами их деятельности. Уровень доступности для общественности информации о расходовании бюджетных средств в Украине международные организации оценивают как ограниченный, прозрачность – как недостаточную, уровень е-правительства – как высокий. Интерфейсы е-правительства и е-бюджета органов исполнительной власти и местного самоуправления не унифицированы, в основном неудобны для пользователя, на официальных сайтах подается ограниченная, устаревшая информация. Недостаток прозрачности расходования бюджетных средств снижает доверие широкой общественности к государственным институтам.

Рассмотрены недостатки организационно-институционального механизма обеспечения бюджетного финансирования е-правительства на основании аудиторских заключений уполномоченных государственных органов.

Установлено, что Генеральный заказчик выполнения подпрограмм Национальной программы информатизации – Государственное агентство по вопросам е-правительства – не обеспечило надлежащий уровень координации, контроля, системности и последовательности своей деятельности, в результате чего не достигнуты важные цели. Хотя цели цифровизации в рамках е-правительства в Украине декларируются как приоритетные, это не подтверждается приоритетным уровнем бюджетного финансирования. При реализации региональных программ информатизации из-за недостаточного контроля главных распорядителей бюджетных средств допускается их частичное выполнение или даже невыполнение. Не решен вопрос определения источников финансового обеспечения базовых отраслей социальной сферы, в частности относительно их цифровизации, в рамках региональной децентрализации.

Предложено создать единый координирующий орган в сфере цифровизации, в том числе е-правительства, уровня министерства по примеру многих зарубежных стран.

Ключевые слова: цифровизация, информатизация, расходы бюджета на информатизацию, органы исполнительной власти, органы местного самоуправления, бюджетные программы, аудит, электронное правительство, интерфейс государственных электронных сервисов, электронный бюджет, региональные программы информатизации

*I. Dulka, PhD in Economics, Senior Researcher
Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine*

BUDGET SUPPORT FOR DIGITIZATION WITHIN THE E-GOVERNMENT IN UKRAINE

The paper deals with the issue of the budget financing of digitalization in Ukraine through e-governance.

It was shown that it is very difficult to estimate the real volume of public expenditures on digitalization (informatization) through e-government program at all budget levels and

directions, since its components (national, sectoral, regional) are being implemented by many executive bodies and local governments. According to international organizations, the public access to information on budget spending in Ukraine is limited, and transparency level is insufficient, while the level of e-governance is high. However, the interfaces of e-government and e-budgets of the central and local government bodies are not unified, and are mostly inconvenient to users. The official websites provide outdated and limited information. The lack of transparency of the budget resources using reduces the trust of the general public in governmental institutions.

The organizational and institutional mechanism of budget financing of e-governance is studied based on the results of audits conducted by the authorized state bodies.

It is revealed that the main contractor of the subprograms implementation of the National Informatization Program – the State Agency for E-Governance of Ukraine – has not ensured a proper level of coordination, control, and systemic and consistent action, therefore important goals of the program have not been achieved. While the goals of digitalization of public services are declared as priority in Ukraine, the level of budget financing does not correspond to them. In case of the implementation of regional programs of informatization, insufficient control of the main spending units leads to poor performance or failures in their execution. Still unsolved remains the issue of determining the sources of financial support for the basic sectors of the social sphere, in particular, regarding measures for their digitization, within the framework of regional decentralization.

To deal with the above mentioned problems and challenges, it is recommended to establish a single coordinating body in the field of digitalization, including e-government, which should have ministry status and be built up on experience of countries, where similar bodies exist.

Key words: *digitalization, informatization, budget expenditures for informatization, executive bodies, local governments, budget programs, audit, e-government, interface of state electronic services, electronic budget, regional programs of informatization*

References

1. UN (2018). E-Government Survey 2018. New York. Retrieved from https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/documents/un/2018-survey/e-government%20survey%202018_final%20for%20web.pdf
2. European Commission (2018). Digital Public Services. Retrieved from <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-public-services-scoreboard>
3. On Approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 17, 2018 No. 67-r. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/en/npas/pro-shvalenny>
4. Digital Agenda 2020. Project Hi Tech Office Ukraine. Retrieved from https://issuu.com/mineconomdev/docs/digital_agenda_ukraine-v2__1_ [in Ukrainian].
5. Order of the Cabinet of Ministers 'On Approval of the Concept of e-Government Development in Ukraine' dated September 20, 2017 No. 649-r. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124> [in Ukrainian].
6. The Global Information Technology Report 2016. Retrieved from <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/networked-readiness-index/>
7. ITU (2017). ICT Development Index 2017. Retrieved from <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html>
8. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2017-2018. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
9. The Law of Ukraine "On the National Program of Informatization" of February 4, 1998, No. 74/98-VR. Last edited on 02.12.2012. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=74%2F98-%E2%F0> [in Ukrainian].

10. On the Efficiency of Using the Funds for the National Program of Informatization. State Audit Office. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/84462> [in Ukrainian].
11. Report of the Accounting Chamber on the results of the audit of the effectiveness of the use of the state budget funds by the State Agency for e-Government on e-Government and the National Informatization Program. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758622/Zvit_32-5_2018.pdf?subportal=main [in Ukrainian].
12. Law of Ukraine on the State Budget of 2017. Retrieved from <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-viii> [in Ukrainian].
13. Laws of Ukraine on the State Budget of 2018. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> [in Ukrainian].
14. Laws of Ukraine on the State Budget of 2019. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> [in Ukrainian].
15. Passport of the budget program of the Ministry of Health and the National Health Service 'Guide in the field of state financial guarantees for medical services' dated May 29, 2018. Retrieved from http://nszu.gov.ua/storage/files/1_1547740135.pdf [in Ukrainian].
16. Report on the results of the state financial audit of local budgets in the territory of the Kyiv region for the period from January 1, 2016 to the completed reporting period of 2018 dated December 11, 2018, No. 08-22/5. Retrieved from <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=144956> [in Ukrainian].
17. Report on the implementation of the Passport of the Budget Program of the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre "Conducting Land Reform" as of January 1, 2017. Retrieved from <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%823.pdf> [in Ukrainian].
18. Status and development of communications for 9 months of 2018 State Statistics Service of Ukraine (2018). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
19. Open Budget Survey 2017. International Budget Partnership. Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/> [in Ukrainian].
20. Report on the results of the audit of the effectiveness of the use of subvention from the state budget to local budgets on the reform of regional health care systems for implementation of measures to implement jointly with the International Bank for Reconstruction and Development of the project 'Improvement of health at the service for people'. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758798/Zvit_32_3_2018.pdf?subportal=main [in Ukrainian].
21. Report on the results of the audit of the effectiveness of the project 'Modernization of the system of social support of the population of Ukraine', supported by the IBRD. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16757686/Zvit_23-4_2018.pdf?Subportal=main [in Ukrainian].
22. Report on the results of the audit of the efficiency of the use and disposal of property of SE PROZORRO, which has financial implications for the state budget. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16758677/Zvit_30-4_2018.pdf?Subportal=main [in Ukrainian].